

УДК 657:658.5:658.15:636.5

Л. В. Гуцаленко,

д. е. н., професор, професор кафедри обліку та оподаткування,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5181-8652>

В. С. Литвиненко,

к. е. н., доцент, завідувач кафедри обліку та оподаткування,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6495-0537>

Т. О. Гуренко,

к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-2227-1488>

DOI: 10.32702/2306-6792.2026.8.50

ОБЛІКОВО-КОНТРОЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ПТАХІВНИЦТВА

L. Gutsalenko,

Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Accounting and Taxation,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

V. Lytvynenko,

PhD in Economics, Associate Professor, Head of the Department of Accounting and Taxation, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

T. Hurenko,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

ACCOUNTING AND CONTROL INSTRUMENTS FOR MANAGING THE EFFICIENCY OF POULTRY PRODUCTION

Стаття присвячена дослідженню теоретико-методичних засад застосування обліково-контрольних інструментів для управління ефективністю виробництва продукції птахівництва в умовах економічної нестабільності та волатильності ринку. Обґрунтовано ключову роль управлінського обліку як інформаційної бази прийняття управлінських рішень, акцентовано на необхідності формування своєчасної, достовірної та аналітично насиченої інформації, що відображає як фінансові, так і операційні показники, зокрема продуктивність, ефективність використання кормів і рівень виробничих втрат.

Визначено специфічні особливості птахівництва — біологічну природу виробництва, безперервність технологічних процесів, високу залежність від кормових ресурсів, жорсткі ветеринарно-санітарні вимоги та чутливість до цінових коливань, які суттєво впливають на організацію обліку і контролю. Зазначені характеристики зумовлюють необхідність формування адаптивних і гнучких підходів до управління.

Особливу увагу приділено сучасним методам управління витратами, зокрема калькулюванню за видами діяльності (ABC-костингу), стандарт-костингу, бюджетуванню та контролінгу. Їх застосування забезпечує більш точний розподіл витрат, ефективне планування, контроль і оптимізацію використання ресурсів, що сприяє підвищенню фінансових і виробничих результатів. Підкреслено важливість інтеграції фінансових і нефінансових показників у єдину систему оцінювання результативності, що створює передумови для комплексної оцінки діяльності підприємства та

прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Важливим напрямом подальшого розвитку визначено інтеграцію систем обліку і контролю зі стратегічними інструментами управління, такими, як збалансована система показників (Balanced Scorecard) та ключові показники ефективності (KPI), адаптованими до специфіки птахівництва. Це дозволяє узгодити операційну діяльність із довгостроковими стратегічними цілями, забезпечуючи взаємозв'язок між управлінням витратами, ефективністю виробництва, якістю продукції та ринковим позиціонуванням.

У дослідженні також акцентовано увагу на зростаючій ролі цифрових технологій, зокрема автоматизованих облікових систем, ERP-рішень та інструментів аналітики даних, у підвищенні прозорості, точності та ефективності управлінських процесів. Цифровізація сприяє формуванню єдиного інформаційного середовища та забезпечує можливість прийняття рішень у режимі реального часу.

Крім того, підкреслено важливість ризикоорієнтованого підходу до управління в умовах зовнішніх шоків, цінової нестабільності та виробничих ризиків. Ефективні системи обліку і контролю повинні забезпечувати ідентифікацію, оцінювання та мінімізацію ризиків.

У статті запропоновано напрями вдосконалення обліково-контрольних інструментів, зокрема посилення внутрішнього контролю, розвиток методичного забезпечення управління витратами, впровадження цифрових рішень. Їх практична реалізація сприятиме підвищенню ефективності, конкурентоспроможності та сталого розвитку підприємств птахівництва.

The article explores the theoretical and methodological foundations of applying accounting and control instruments to manage the efficiency of poultry production under conditions of economic instability and market volatility. It substantiates the key role of management accounting as an information base for decision-making, emphasising the need for timely, accurate, and analytically rich data that reflects both financial and operational indicators, including productivity, feed efficiency, and production losses.

The specific features of poultry production—its biological nature, continuous technological processes, dependence on feed resources, strict sanitary requirements, and sensitivity to price fluctuations—are identified as critical factors influencing the organisation of accounting and control systems. These characteristics necessitate adaptive and flexible management approaches.

Particular attention is paid to modern cost management methods, such as activity-based costing, standard costing, budgeting, and controlling. Their application enables more accurate cost allocation, effective planning, and monitoring, and optimised resource use, thereby improving financial and production performance. The integration of financial and non-financial indicators into a unified system is highlighted as a key condition for comprehensive performance evaluation and informed managerial decision-making. An important direction for further development is the integration of accounting and control systems with strategic management tools, such as the Balanced Scorecard and key performance indicators (KPIs), tailored to the specifics of poultry production. This approach aligns operational activities with long-term strategic goals, ensuring coherence among cost management, production efficiency, product quality, and market positioning.

The study also emphasises the growing role of digital technologies, including automated accounting systems, ERP solutions, and data analytics tools, in enhancing the transparency, accuracy, and efficiency of management processes. Digitalisation supports the creation of an integrated information environment and facilitates real-time decision-making.

Additionally, the importance of a risk-oriented approach is underlined, particularly in the context of external shocks, price volatility, and production risks. Effective accounting and control systems should support risk identification, assessment, and mitigation.

The article proposes directions for improving accounting and control instruments, including strengthening internal control, enhancing cost management practices, implementing digital solutions, and improving information support. Their practical application will contribute to increased efficiency, competitiveness, and sustainable development of poultry enterprises.

Ключові слова: облік, контроль, управлінський облік, сільськогосподарські підприємства, птахівництво, управління витратами, бюджетування, цифровізація, управління ризиками, сталий розвиток.

Key words: accounting, control, management accounting, agricultural enterprises, poultry farming, cost management, budgeting, digitalisation, risk management, sustainable development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Птахівництво посідає провідне місце серед галузей аграрного сектору України, ха-

рактеризуючись високою динамікою розвитку, значною часткою у виробництві тваринницької продукції та вагомим внеском у забезпечення продовольчої безпеки країни. Галузь забезпечує стабільне виробництво м'яса птиці та яєць, а також формує сутте-

вий експортний потенціал, виступаючи важливим джерелом валютних надходжень. Водночас сучасні умови функціонування підприємств птахівництва ускладнюються впливом воєнних дій, порушенням логістичних ланцюгів, зростанням вартості кормів, енергоресурсів та інших виробничих факторів, а також посиленням конкурентного тиску як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

За таких обставин особливої актуальності набуває проблема підвищення ефективності виробництва продукції птахівництва, що передбачає оптимізацію витрат, раціональне використання ресурсів та забезпечення стабільності фінансових результатів. Досягнення цих цілей значною мірою залежить від якості інформаційного забезпечення управління, зокрема від рівня розвитку обліково-аналітичної та контрольної системи на підприємстві. Саме вона формує основу для оцінки виробничих процесів, аналізу результативності діяльності та обґрунтування стратегічних і тактичних управлінських рішень.

Сучасні умови господарювання зумовлюють необхідність впровадження комплексної системи управлінського обліку та внутрішнього контролю, орієнтованої на оперативність, достовірність і аналітичну глибину інформації. Обліково-контрольні інструменти, такі як бюджетування, калькулювання витрат, контролінг і внутрішній аудит, забезпечують своєчасне виявлення відхилень від планових показників, оцінку ефективності використання ресурсів і визначення резервів підвищення продуктивності. Їх інтеграція в систему управління дозволяє не лише підвищити якість прийняття управлінських рішень, а й сформувати адаптивну стратегію розвитку підприємства в умовах нестабільного економічного середовища.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз наукових публікацій свідчить, що дослідження обліково-контрольного забезпечення управління витратами та ефективністю діяльності підприємств аграрного сектору мають комплексний характер і охоплюють питання управлінського обліку, бюджетування, внутрішнього контролю та контролінгу. Вітчизняні науковці (Т. П. Руда, І. В. Свиноус, О. Ю. Гаврик, Н. В. Хомяк та ін.) акцентують увагу на необхідності вдосконалення інформаційно-об-

лікового забезпечення управління витратами з урахуванням галузевої специфіки птахівництва. У працях О. М. Кальченка, О. Прокопишина, Т. В. Ковтуна та інших обґрунтовано значення бюджетування і внутрішнього контролю як інструментів підвищення ефективності та фінансової дисципліни підприємств. Водночас сучасні дослідження (Н. Телічко, О. М. Гапеева, М. Палій) підкреслюють зростаючу роль контролінгу та цифровізації у формуванні інтегрованої системи управління ефективністю аграрного виробництва.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо використання обліково-контрольних інструментів управління ефективністю виробництва продукції птахівництва.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Виробництво продукції птахівництва характеризується високим рівнем інтенсивності, швидким оборотом капіталу та значною залежністю від біологічних і технологічних факторів. На відміну від інших галузей тваринництва, птахівництво має короткий виробничий цикл, що підвищує вимоги до оперативності управління витратами та точності обліково-аналітичного забезпечення. Водночас ефективність виробництва значною мірою визначається дотриманням технологічних норм, які безпосередньо впливають на рівень витрат і кінцеві результати діяльності підприємства.

Структура витрат у птахівництві має чітко виражений ресурсозалежний характер, де домінуючу частку становлять витрати на корми (60—70 % собівартості), що зумовлено високою потребою у збалансованому харчуванні птиці. Значною є також частка витрат на енергоресурси (10—15 %), пов'язана з необхідністю підтримання оптимального мікроклімату у пташниках, особливо в умовах сезонних коливань температур. Витрати на оплату праці становлять у середньому 8—12 %, а ветеринарні та профілактичні заходи — 5—8 %, що відображає важливість забезпечення біобезпеки та підтримання високої продуктивності поголів'я. Додатково зростає роль логістичних витрат, витрат на утилізацію відходів і забезпечення якості

продукції, особливо в умовах посилення екологічних і санітарних вимог.

З позицій наукових досліджень, зокрема в працях вітчизняних учених, наголошується, що ефективність витрат у птахівництві безпосередньо залежить від рівня організації управлінського обліку та контролю за використанням ресурсів [1]. У свою чергу, представники теорії управлінського обліку підкреслюють доцільність застосування систем калькулювання витрат за центрами відповідальності та використання маржинального підходу для оцінки ефективності виробництва [2]. Важливим є також впровадження нормативного обліку витрат, який дозволяє оперативно виявляти відхилення від встановлених стандартів і приймати коригувальні управлінські рішення. Саме така орієнтація на контроль і аналіз витрат формує передумови для побудови ефективної системи управління на підприємстві.

У цьому контексті управлінський облік на підприємствах птахівництва виступає основним інструментом інформаційного забезпечення системи управління, що забезпечує формування, обробку та інтерпретацію даних про витрати, доходи та фінансові результати діяльності за центрами відповідальності (виробничі підрозділи, ферми, інкубатори, забійні комплекси, служби збуту). Такий підхід дозволяє не лише деталізувати інформацію, а й здійснювати комплексну оцінку ефективності окремих бізнес-процесів, своєчасно виявляти відхилення та приймати обґрунтовані управлінські рішення. У птахівництві це має особливе значення, оскільки виробничий процес є безперервним і чутливим до змін технологічних та ресурсних параметрів.

У практиці підприємств з виробництва продукції птахівництва доцільним є застосування сучасних методів управлінського обліку, зокрема калькулювання за видами продукції (яйця, м'ясо птиці, побічна продукція), що дає змогу визначити рентабельність кожного напрямку діяльності. Важливим є також використання нормативного обліку витрат, який базується на технологічно обґрунтованих нормах (витрати корму, енергії, трудових ресурсів) і забезпечує оперативний контроль за відхиленнями. Система директ-костинг, що передбачає розподіл витрат на змінні та постійні, дає змогу визначити маржинальний дохід, точку беззбитковості та

приймати рішення щодо оптимізації обсягів виробництва.

З позицій наукових досліджень управлінський облік розглядається як інструмент стратегічного управління, що забезпечує зв'язок між фінансовими результатами та операційною діяльністю підприємства [3]. Вітчизняні науковці підкреслюють, що в аграрному секторі, зокрема у птахівництві, ефективність управлінського обліку визначається його адаптацією до біологічних особливостей виробництва та рівнем інтеграції з системою внутрішнього контролю [4]. За оцінками науковців, впровадження сучасних систем управлінського обліку дозволяє знизити собівартість продукції на 5—12 %, підвищити точність планування витрат до 90—95 % та скоротити непродуктивні витрати на 8—10 %, що підтверджує його значну роль у підвищенні ефективності діяльності підприємств [5]. Водночас досягнення стратегічних і тактичних цілей управління потребує не лише обліково-аналітичного забезпечення, а й ефективних інструментів планування та контролю.

За таких обставин бюджетування є важливим елементом системи управління підприємствами птахівництва, що забезпечує планування, координацію та контроль виробничо-збутової діяльності. Бюджетування передбачає розробку системи взаємопов'язаних бюджетів, які відображають прогностичні показники діяльності підприємства та дозволяють узгодити виробничі, фінансові та збутові процеси. У птахівництві бюджетування має особливе значення, оскільки дає змогу враховувати сезонність виробництва, коливання цін на корми та енергоресурси, а також враховувати ризики, пов'язані з біологічними чинниками.

Основними видами бюджетів можна означити: бюджет виробництва (визначає обсяги вирощування птиці та виробництва продукції), бюджет витрат на корми (які становлять основну частку витрат), бюджет доходів і витрат, бюджет грошових потоків та інвестиційний бюджет. Взаємозв'язок цих бюджетів забезпечує комплексне планування діяльності підприємства та формує основу для контролю виконання планових показників.

У науковій літературі бюджетування розглядається як інструмент фінансового контролю, що забезпечує координацію діяльності структурних підрозділів і підвищує

ефективність використання ресурсів [6]. Дослідники акцентують увагу на необхідності адаптації бюджетування до специфіки аграрного виробництва, зокрема, врахування ризиків, пов'язаних із природними та ринковими факторами [7]. Практичний досвід засвідчує, що впровадження системи бюджетування дає змогу підвищити фінансову дисципліну підприємства, зменшити перевитрати ресурсів на 10—15 % та забезпечити більш високий рівень прогнозованості фінансових результатів. Водночас ефективне виконання бюджетів потребує постійного контролю за використанням ресурсів і дотриманням встановлених норм.

У цій ситуації внутрішній контроль на підприємствах птахівництва є невід'ємною складовою системи обліково-контрольного забезпечення, спрямованою на підвищення достовірності облікової інформації, дотримання технологічних норм і запобігання неефективному використанню ресурсів. В умовах високої ресурсомісткості виробництва та біологічної специфіки галузі внутрішній контроль виконує не лише функцію перевірки, а й превентивну роль, забезпечуючи своєчасне виявлення відхилень і ризиків. Його ефективність значною мірою визначається системністю, регулярністю та інтеграцією з управлінським обліком і аналітикою.

Основними напрямками внутрішнього контролю є контроль витрат кормів, що передбачає порівняння фактичного споживання з установленими нормативами; контроль продуктивності поголів'я (середньодобові прирости, яйценосність, конверсія корму), який дозволяє оцінити результативність виробничого процесу; а також аудит технологічних процесів, включаючи дотримання ветеринарних вимог, параметрів мікроклімату та стандартів біобезпеки.

З позицій інституційної економіки внутрішній контроль розглядається як механізм забезпечення дотримання правил і зниження транзакційних витрат, тоді як сучасні підходи (COSO) трактують його як елемент системи управління ризиками [8]. Науковці наголошують на необхідності адаптації внутрішнього контролю до специфіки аграрного виробництва, зокрема, врахування біологічних активів і сезонності [9]. У сучасних умовах важливого значення набуває цифровізація контролю, яка передбачає використання автоматизованих систем моніторингу,

сенсорних технологій та аналітичних платформ. Водночас для досягнення системного ефекту необхідна інтеграція інформаційних потоків, аналітичних процедур та контрольних функцій у єдину управлінську систему.

У цьому змісті контролінг є інтегрованою концепцією управління, що поєднує функції планування, обліку, аналізу та контролю з метою забезпечення досягнення стратегічних і оперативних цілей підприємства. У птахівництві контролінг виступає координуючим механізмом, який забезпечує узгодженість виробничих, фінансових і збутових процесів, а також формує інформаційну основу для прийняття ефективних управлінських рішень. Його впровадження дозволяє перейти від реактивного до проактивного управління, орієнтованого на попередження відхилень і мінімізацію ризиків.

Функціонально контролінг охоплює процеси бюджетування, аналізу відхилень, оцінки ефективності використання ресурсів, управління витратами та прибутковістю, а також інформаційно-аналітичну підтримку менеджменту. У наукових дослідженнях контролінг розглядається як інструмент забезпечення довгострокової ефективності підприємства через інтеграцію фінансових і нефінансових показників [10]. В умовах сучасних викликів особливого значення набуває стратегічний контролінг, який дозволяє оцінювати конкурентні позиції підприємства, рівень ризиків і перспективи розвитку.

Практичний досвід свідчить, що впровадження систем контролінгу сприяє підвищенню рентабельності виробництва на 5—10 %, зниженню управлінських витрат на 8—12 % та підвищенню точності прогнозування фінансових результатів до 90 %. Важливою складовою сучасного контролінгу є цифровізація, що реалізується через використання ERP-систем, ВІ-аналітики та систем підтримки прийняття рішень. Це дозволяє інтегрувати інформаційні потоки, здійснювати комплексний аналіз діяльності підприємства та забезпечувати оперативний моніторинг ключових показників ефективності. Водночас для підвищення результативності управління важливим є узагальнення та структуризація ключових інструментів, що забезпечують реалізацію обліково-контрольних функцій.

З метою узагальнення функціонального призначення, об'єктів управління, основних показників та результатів застосування об-

Таблиця 1. Обліково-контрольні інструменти управління ефективністю підприємств птахівництва

Інструмент	Функціональне призначення	Об'єкти управління	Основні показники	Результати застосування
Управлінський облік	Формування інформації про витрати, доходи та результати діяльності	Витрати, доходи, центри відповідальності	Собівартість, маржинальний дохід, рентабельність	Підвищення ефективності управлінських рішень, зниження витрат
Калькулювання	Визначення собівартості продукції	Продукція (м'ясо, яйця)	Витрати на одиницю продукції	Оптимізація структури виробництва
Нормативний облік	Контроль відповідності витрат встановленим нормам	Витрати кормів, енергії, праці	Відхилення від норм	Зменшення перевитрат ресурсів
Директ-костинг	Аналіз змінних і постійних витрат	Витрати, обсяг виробництва	Маржинальний дохід, точка беззбитковості	Оптимізація виробничих рішень
Бюджетування	Планування та контроль діяльності	Доходи, витрати, грошові потоки	Виконання бюджету, прибуток	Підвищення фінансової дисципліни
Внутрішній контроль	Забезпечення достовірності інформації та контролю ресурсів	Виробничі процеси, ресурси	Відхилення, втрати, продуктивність	Зниження втрат, підвищення продуктивності
Контролінг	Інтеграція планування, обліку, аналізу та контролю	Фінансові та виробничі результати	КРІ, рентабельність, ефективність	Підвищення рентабельності та якості управління

Джерело: сформовано авторами.

ліково-контрольних інструментів доцільно їх систематизувати (табл. 1).

Як засвідчують дані таблиці 1, обліково-контрольні інструменти формують інтегровану систему управління ефективністю підприємств птахівництва, яка охоплює всі ключові етапи виробничо-збутової діяльності — від планування та організації виробництва до аналізу та контролю отриманих результатів.

Така система забезпечує узгодженість управлінських процесів, підвищує якість інформаційного забезпечення та створює передумови для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Її функціонування базується на поєднанні інструментів обліку, контролю, аналізу та планування, що дозволяє здійснювати комплексний вплив на результати діяльності підприємства.

Комплексне застосування обліково-контрольних інструментів сприяє підвищенню прозорості управління, ефективності використання ресурсів і своєчасному виявленню відхилень від запланованих показників. Це, у свою чергу, дає змогу мінімізувати виробничі та фінансові ризики, підвищити рівень адаптивності підприємств до змін зовнішнього середовища та зміцнити їх конкурентні позиції. Водночас для

оцінки результативності її функціонування необхідне використання відповідного аналітичного інструментарію.

У цьому контексті ефективне управління підприємствами птахівництва потребує використання комплексної системи показників, яка дає змогу здійснювати всебічну оцінку результативності виробничо-збутової діяльності. Така система має поєднувати виробничі, фінансові та інтегральні індикатори, що забезпечують можливість оцінки як окремих аспектів функціонування підприємства, так і його загальної ефективності.

До групи виробничих показників належать індикатори, що характеризують ефективність використання біологічних ресурсів і технологічних процесів, зокрема середньодобовий приріст маси, конверсія корму, продуктивність несучості та рівень падежу птиці. Фінансові показники відображають економічні результати діяльності підприємства і включають собівартість продукції, рентабельність виробництва, маржинальний дохід та показники оборотності активів. Інтегральні показники, такі як коефіцієнт ефективності виробництва та рівень ресурсної віддачі, дозволяють здійснювати узагальнену оцінку ефективності діяльності.

Таблиця 2. Система показників ефективності підприємств птахівництва

Група показників	Показник	Економічна сутність	Одиниця виміру	Управлінське значення
Виробничі	Середньодобовий приріст маси	Характеризує інтенсивність росту птиці	г/добу	Оцінка ефективності годівлі та технології
Виробничі	Конверсія корму	Співвідношення витрат корму до приросту маси	кг/кг	Контроль витрат кормів
Виробничі	Продуктивність несучості	Кількість яєць на одну голову	шт./рік	Оцінка продуктивності поголів'я
Виробничі	Рівень падежу	Частка загибелі птиці	%	Контроль біобезпеки
Фінансові	Собівартість продукції	Витрати на виробництво одиниці продукції	грн/кг, грн/1000 шт.	Контроль витрат
Фінансові	Рентабельність виробництва	Відношення прибутку до витрат	%	Оцінка прибутковості
Фінансові	Маржинальний дохід	Різниця між доходом і змінними витратами	грн	Прийняття управлінських рішень
Фінансові	Оборотність активів	Ефективність використання активів	разів	Оцінка ділової активності
Інтегральні	Коефіцієнт ефективності виробництва	Співвідношення результатів і витрат	коефіцієнти	Комплексна оцінка ефективності
Інтегральні	Рівень ресурсної віддачі	Віддача ресурсів (кормів, праці, капіталу)	грн/грн	Оцінка ефективності ресурсів

Джерело: сформовано авторами.

Систематизація основних показників ефективності підприємств птахівництва наведена у таблиці 2.

Як свідчать дані таблиці 2, система показників ефективності охоплює всі основні аспекти діяльності підприємств птахівництва — від виробничо-технологічних характеристик до фінансово-економічних результатів. Такий підхід забезпечує можливість комплексної оцінки функціонування підприємства, даючи змогу враховувати як ефективність використання біологічних і матеріальних ресурсів, так і кінцеві результати господарської діяльності. Узгоджене застосування цих показників формує інформаційну основу для проведення багаторівневого аналізу, виявлення тенденцій розвитку та визначення факторів впливу на результативність виробництва.

Комплексне використання системи показників ефективності сприяє своєчасному виявленню проблемних зон, оцінці рівня використання ресурсів і прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Особливого значення набуває поєднання виробничих і фінансових індикаторів, що сприяє формуванню цілісного уявлення про ефективність функціонування

підприємства та забезпечує узгодженість між операційною діяльністю і фінансовими результатами. За сучасних умов це створює передумови для підвищення конкурентоспроможності підприємств птахівництва, зміцнення їх фінансової стійкості та забезпечення довгострокового розвитку.

Цифровізація обліково-контрольних процесів є одним із вагомих напрямів підвищення ефективності управління підприємствами птахівництва в умовах сучасних економічних викликів. Впровадження сучасних інформаційних систем, зокрема ERP-рішень (Enterprise Resource Planning) та BI-аналітики (Business Intelligence), дає змогу автоматизувати процеси збору, обробки та аналізу даних, забезпечуючи їх високу точність, оперативність і доступність для прийняття управлінських рішень. Це особливо важливо для галузі птахівництва, де виробничі процеси є безперервними та потребують постійного моніторингу.

Використання ERP-систем дає змогу інтегрувати всі функціональні підсистеми підприємства — виробництво, облік, фінанси, логістика та збут — у єдину інформаційну платформу. Це забезпечує синхронізацію даних, змен-

шує ризик помилок і дублювання інформації, а також дозволяє здійснювати контроль витрат у режимі реального часу. ВІ-аналітика, у свою чергу, забезпечує глибоку обробку даних, формування аналітичних звітів, дашбордів та візуалізацію ключових показників ефективності (КРІ), що значно підвищує якість управлінських рішень.

Важливим елементом цифровізації є впровадження технологій Інтернету речей (IoT), які дають змогу здійснювати автоматизований контроль виробничих параметрів, таких як споживання кормів, температура, вологість, рівень освітлення та стан поголів'я. Це забезпечує можливість оперативного реагування на відхилення від технологічних норм і зменшення виробничих ризиків. За оцінками практики, використання цифрових технологій дозволяє підвищити точність облікових даних до 95—98 %, скоротити витрати на управління на 10—15 % та зменшити втрати ресурсів на 5—7 %.

З позицій наукових підходів цифровізація розглядається як важливий фактор підвищення конкурентоспроможності підприємств, що забезпечує інтеграцію бізнес-процесів і створення доданої вартості [11]. Вітчизняні дослідники підкреслюють, що цифрова трансформація аграрного сектору є необхідною умовою підвищення ефективності виробництва та адаптації до глобальних викликів [12]. Водночас впровадження цифрових технологій потребує відповідного рівня інвестицій, розвитку цифрових компетенцій персоналу та вдосконалення інституційного середовища.

Отже, цифровізація обліково-контрольних процесів сприяє підвищенню прозорості управління, забезпечує оперативний моніторинг основних показників діяльності та створює передумови для переходу до інтелектуальних систем управління підприємствами птахівництва. Її розвиток є важливим фактором підвищення ефективності, стійкості та конкурентоспроможності аграрного бізнесу в умовах цифрової економіки.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Обліково-контрольні інструменти виступають вагомим елементом системи управління ефективністю виробництва продукції птахівництва, забезпечуючи формування якісної інформаційної бази для прийняття управлінських рішень. Їх комплексне використання дає змогу не лише підвищити обґрунтованість управлінських рішень, а й забезпечити оптиміза-

цію витрат, раціональне використання ресурсів і підвищення результативності виробничо-збутової діяльності підприємств. Особливого значення набуває застосування сучасних методів управлінського обліку, бюджетування, внутрішнього контролю та контролінгу, які в сукупності формують цілісну систему управління ефективністю.

За умов сучасних економічних викликів, зокрема воєнних ризиків, нестабільності ринкового середовища, зростання цін на ресурси та посилення конкуренції, важливим є підвищення адаптивності підприємств птахівництва. Це потребує інтеграції обліково-контрольних інструментів із цифровими технологіями, що забезпечує оперативний моніторинг діяльності, підвищення прозорості управління та своєчасне реагування на зміни зовнішнього середовища. Використання ERP-систем, ВІ-аналітики та автоматизованих систем контролю дозволяє значно підвищити точність даних, скоротити витрати та мінімізувати ризики.

Результати дослідження свідчать, що впровадження комплексної системи обліково-контрольного забезпечення сприяє зниженню собівартості продукції, підвищенню продуктивності та зростанню рентабельності виробництва. Водночас важливим є формування інтегрованої системи показників ефективності, яка дає змогу здійснювати багаторівневий аналіз діяльності підприємства та визначати стратегічні напрями його розвитку.

Отже, реалізація запропонованих підходів до вдосконалення обліково-контрольного забезпечення управління сприятиме підвищенню конкурентоспроможності підприємств птахівництва, забезпеченню їх стійкого розвитку та зміцненню продовольчої безпеки країни. У перспективі доцільним є подальше дослідження напрямів цифрової трансформації обліково-контрольних систем та їх адаптації до вимог європейської інтеграції і глобальних ринків.

Література:

1. Руда Т. П., Свиноус І. В., Гаврик О. Ю. Формування інформаційного забезпечення процесу управління витратами на підприємствах яєчного птахівництва. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2016. № 858. С. 44—50.

2. Kaplan R. S., Atkinson A. A. *Advanced Management Accounting*. 3rd ed. Upper Saddle River: Prentice Hall, 1998. 798 с.

3. Говоруха В. Сутність та місце стратегічного управлінського обліку в системі менеджменту підприємства. Економіка та суспільство. 2025. № 81. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-81-99> (дата звернення 09.04.2026 р.).

4. Хомяк Н. В., Томілова Н. О., Гаврик О. Ю. Формування інформаційно-облікового забезпечення процесу управління витратами на підприємствах яєчного птахівництва. Економіка та управління АПК. 2017. № 1. С. 83—90.

5. Свиноус І., Гаврик О., Матула Т. Обліково-аналітичні аспекти управління витратами в сільськогосподарських підприємствах. Економічний дискурс. 2021. № 1—2. С. 29—39.

6. Кальченко О. М., Однолько Я. В. Бюджетування як інструмент фінансового планування на підприємстві. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2019. № 1 (17). С. 228—234.

7. Прокопишин О. Бюджетування як інструмент стратегії розвитку підприємств аграрного сектору. Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія: Економіка АПК. 2015. № 22 (1). С. 110—114.

8. Ковтун Т. В. Система внутрішнього контролю як невід'ємний елемент операційної системи підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. 2009. № 1 (6). С. 165—168.

9. Назаренко О. В., Волошина О. І. Організація системи внутрішнього контролю підприємства в умовах сільськогосподарського виробництва. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2011. № 20 (2). С. 201—206.

10. Телічко Н., Дідур Г., Мельничук О. Сучасні інструменти контролінгу витрат у системі операційного, інвестиційного та стратегічного менеджменту. Економіка та суспільство. 2025. № 78.

11. Гапєєва О. М., Вітютін В. Є. Диджиталізація як чинник формування економічної стійкості та безпеки підприємств у післявоєнний період. Здобутки економіки: перспективи та інновації. 2025. № 25.

12. Палій М., Канцедал Н. Цифрова трансформація як чинник підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств України. Acta Academiae Beregsasiensis. Economics. 2025. № 10. С. 226—239.

References:

1. Ruda, T.P., Svynous, I.V. and Havryk, O.Yu. (2016), "Formation of information support for cost management process at egg poultry enterprises", *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika". Menedzhment ta pidpryemnytstvo*

v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku, vol. 858, pp. 44—50.

2. Kaplan, R.S. and Atkinson, A.A. (1998), *Advanced Management Accounting*, 3rd ed, Prentice Hall, Upper Saddle River, USA.

3. Hovorukha, V. (2025), "The essence and place of strategic management accounting in the enterprise management system", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 81. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-81-99>.

4. Khomiak, N.V., Tomilova, N.O. and Havryk, O.Yu. (2017), "Formation of information and accounting support for cost management at egg poultry enterprises", *Ekonomika ta upravlinnia APK*, vol. 1, pp. 83—90.

5. Svynous, I., Havryk, O. and Matula, T. (2021), "Accounting and analytical aspects of cost management in agricultural enterprises", *Ekonomichnyi dyskurs*, vol. 1—2, pp. 29—39.

6. Kalchenko, O.M. and Odolko, Ya.V. (2019), "Budgeting as a tool of financial planning at the enterprise", *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, vol. 1 (17), pp. 228—234.

7. Prokopysyn, O. (2015), "Budgeting as a tool of development strategy of agricultural enterprises", *Visnyk Lvivskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Serii: Ekonomika APK*, vol. 22 (1), pp. 110—114.

8. Kovtun, T.V. (2009), "Internal control system as an integral element of the enterprise operational system", *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 1 (6), pp. 165—168.

9. Nazarenko, O.V. and Voloshyna, O.I. (2011), "Organization of internal control system of enterprise under conditions of agricultural production", *Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, vol. 20 (2), pp. 201—206.

10. Telichko, N., Didur, H. and Melnychuk, O. (2025), "Modern tools of cost controlling in the system of operational, investment and strategic management", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 78.

11. Hapieieva, O.M. and Vitiutin, V.Ye. (2025), "Digitalization as a factor of formation of economic stability and security of enterprises in the post-war period", *Zdobutky ekonomiky: perspektyvy ta innovatsii*, vol. 25.

12. Palii, M. and Kantsedal, N. (2025), "Digital transformation as a factor of increasing competitiveness of agricultural enterprises of Ukraine", *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*, vol. 10, pp. 226—239.

Отримано редакцією журналу / Received: 10.04.26

Процеженовано / Revised: 17.04.26

Схвалено до друку / Accepted: 21.04.26